

ALPAIDIS

1/2022

Alpaidis 2022 TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKRING HOEGAARDS ERFGOED VZW

Erfgoed ♦ Geschiedenis ♦ Volkskunde ♦ Biercultuur

Anno LVIII nr. 226 1/2022

Driemaandelijks: maart, april, mei 2022

Afgiftekantoor 9550 Herzele ♦ Erkenningsnummer P 802006

♦ Ver. Uitg. M. DODION, Lelielaan, 34, 3191 Hever

Met dank aan onze steunende leden:

Collaers Philip
Creten Arnold
Goris Elisabeth
Janssens (OPSMOJA) Monica
Laloup-Vandersmissen Ivan
Landsheere-Lefevre Marleen
Marchal Nicole
Michel Chris – Het Paradijs
Sevenants Dumoulin Daniel
Taverniers Jean-Pierre
Van der Bruggen Bart
Vander Velpen-Horion
Vanhulst-Herbots Arthur
Van Nerum Marc en kinderen
Wauters Alfred
Zusters van de Vereniging met het H. Hart

**Erfgoeddag 24 april met wandeling in het park
Mariadal-Hoegaarden**

(bijgaande foto's: lente 2009)

Editoriaal

Erfgoeddag is een jaarlijks cultureel evenement op de eerste zondag na de paasvakantie. Deze dag richt zich op het roerend en immaterieel cultureel erfgoed (zoals verhalen, documenten, tradities en uitdrukkingen die wij van onze voorouders overgeleverd kregen).

Erfgoeddag heeft dit jaar als thema "Onderwijs".

**De vzw Vrienden van Sint-Rochus en
vzw Hoegaards Erfgoed**

nodigen u graag uit op 24 april voor volgende activiteiten:

- Expo 200 jaar klooster, inzage pas gepubliceerd boek, foto's, objecten... Mogelijkheid tot aankopen boek
- Expo Schrijfgerief: van griffel en pen tot toetsenbord.
- Mogelijkheid tot bezoek aan het park Mariadal
- Erfgoedcafé : Erfgoedcafé in de bijzondere atmosfeer van de kloostertuin. Mogelijkheid tot degusteren (tegen betaling) van onder andere Val Virginal. De opbrengst gaat naar de instandhouding van de geklasseerde kapel.

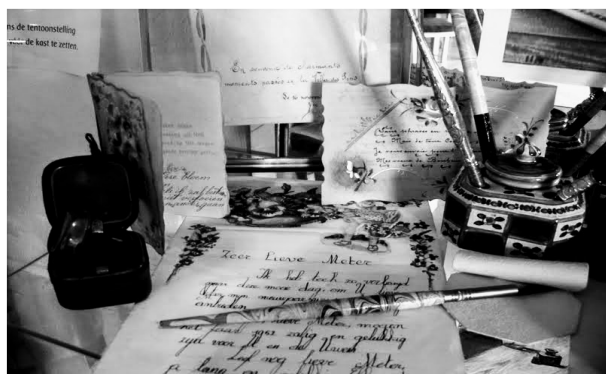
2

Locatie : Kloosterdomein Mariadal

(ingang langs de Kloosterstraat)

Wanneer : zondag 24 april tussen 13 en 17 u.

De nationale Erfgoedweek loopt van 25 tot 29 april 2022 rond het thema "Onderwijs". De tentoonstelling "Schrijfgerief" blijft die week toegankelijk op afspraak. (Reserveren: Noël Verlaers 016-76 67 72)

Zo krijgt ons archief vorm in de zaal Grand Cru op het gemeentehuis.

1) Het **oude** archief museum Stichting Julien van Nerum + Confrérie der Vijf Geslachten: geklasseerd in dozen op familienaam (alfabetisch). Bevat per familienaam ook de info over eigendommen, lokale economie en cultuur.

2) Jaargangen van Hoegaardse tijdschriften: Alpaidis, Familieschoon, Moutstock, Jaarboeken van de kring „Saelmaekers”, "Het Gulden Lelieblad", "Het Neerhembloet", "Recht Vooruit", "Onze Jeugd" (allen volledig), plus delen van "Oost-Brabant", "Brabantse Folklore", "Eigen Schoon en de Brabander"), De bemiddelaar/L'intermediaire, Le Parchemin, Le Folklore Brabançon, Vlaamse Stam, oude reeks parochiebladen, enz.

(Plus op komst: Paenhuyspublicaties, tien jaar "Zegske", enz.)

3) Alle oude en nieuwe boeken over Hoegaarden en publicaties door Hoegaardiers (geschiedenis, literatuur).

Plus recente publicaties nog te koop.

Ook reeds twee kasten lokale wetgeving/info in de 'Pasinomie' (wetgeving Franse Tijd 1795-1815) en de administratieve jaarboeken van de provincie Zuid-Brabant (Hollandse tijd 1815-1830) en van de provincie Brabant (in het onafhankelijke België), inclusief daarin de plaatselijke verkiezingen, de wetgeving en maatregelen (ook die van tijdens de beide oorlogen).

4) Opbouw van een thematisch **nieuw** archief.

Thema's tot nu zijn onder andere Dialect, Stambomen, Ondergrond (Gobertange), Bieren, Suikerfabriek, Oorlogen, Kapellen, Affiches, Verkiezingen, Vlaggen, Doodsbrieven, Genealogie...

3

5) Verzameling foto's van Hoegaarden en Hoegaardiers, ook dia's en films.

6) **Aanbod aan verenigingen:**

om te voorkomen dat bij overlijden of bestuurswissel archief van verenigingen verloren gaat, willen we ervoor ruimte aanbieden om te bewaren in Grand Cru. Is te bespreken op Cultuurraad. Recent opgenomen: bv. documenten van vissers Grand Pont, deel affiches CVP,...

7) Niet-exposeerbare in bewaring gegeven kleine objecten: per thema, in plastic dozen op voorschrift van Erfgoedcel Tienen (grote objecten blijven in de kelder). Beschikbaar voor wisseltentoonstellingen.

Voor contact/afspraken/vragen:

Raymond Billen, Kalverstraat 24, 3320 Hoegaarden raymondbillen52@gmail.com

Irène Bouthé, Vekedries 8, 3150 Haacht irene.bouthé@telenet.be

Al is onze Hoegaardse ‘ezel’ niet de oudste, het confrérieboek van ons Genootschap der Apostelen begonnen in 1631 is wellicht het enige bewaarde in Europa.

Palmzondag valt dit jaar op 8 april 2022.

In de Nederlanden zijn nog slechts drie palmezels bewaard: één van + / - 1600 in het museum ‘Catharijneconvent’ te Utrecht, één in het ‘Rijksmuseum Twente’ te Enschede uit de 14de eeuw en tenslotte, één uit het eerste kwart van de 16de eeuw te Hoegaarden. De eerste en de laatstgenoemde ezel zijn in staande houding afgebeeld. De middelste in loopstand. Het gaat telkens om beelden op een draagbaar.

Exemplaren op wieltjes bestaan o.a. te Bazel, Zürich (Landesmuseum) en Keulen (Schnütgen-museum). Die ezels werden getrokken.¹

4

Niet toevallig de opgetooide Palmezel in de ommegang aan café ‘Swellen’ (toen) met reclame voor de bieren van Hoegaarden, in de Doelstraat (naast het pastoorstrekke); het Apostelgenootschap verbruikte volgens de nagelaten rekeningen heel wat bier, de spotnaam voor de Hoegaardier ‘**potten zuiper**’ alle eer aandoend. Een andere spotnaam die aan de Hoegaardier gegeven werd was ‘**muggenblusser**’.

¹ CALLEBAUT, I. (1984), Het oude Confrérieboek van het Apostelengenootschap. Uitgave met taalkundige en sociolinguïstische aantekeningen. Eindverhandeling. Brussel, 1984.

De gebeeldhouwde palmezel was zo maar geen folkloristisch fenomeen maar een liturgisch verschijnsel dat echt ingeburgerd was in het religieuze gebeuren tijdens de middelweeuwen. Na de beeldenstorm en de reformatie bleven in België alleen de palmezel van Hoegaarden, een exemplaar in de verzameling van de UCL in Louvain-la-Neuve en een derde exemplaar in een privéverzameling bewaard. Maar van deze drie bewaarde exemplaren zijn er twee afkomstig uit het buitenland! Dat alleen in Hoegaarden de processie met palmezel nog plaatsvindt (sinds 1997 ook terug in Tienen) weten de Hoegaardiërs maar al te goed.

In de zestiende eeuw was de Palmzondagplechtigheid uitgegroeid tot een gebeurtenis waarbij alle inwoners betrokken waren. Het rondtrekken van de palmezelffiguur was vaak de taak die voorbehouden was aan raadslieden of edelen. Ook broederschappen deelden in deze eer. Het gebruik ontstond om 12 mannen gekleed als apostelen in de processie te laten meestappen. En zo werd in 1631, samen met de heropleving van Rooms katholieke kerk, de broederschap van de XII Apostelen (opgericht ofwel) heringericht.

Deze gebruiken wijzen erop dat de viering van Palmzondag min of meer los kwam te staan van de eigenlijke liturgie. De intrinsiek betekenis verwaterde, volkse gebruiken namen toe ... en dus kon kritiek niet uitblijven. Met de Reformatie in de 16de eeuw werden de protesten nog heviger. Zodat vanaf de zeventiende eeuw de devotie voor de palmezel naar mineur ging. De meeste palmezelprocessies verdwenen, maar niet in Hoegaarden, Tienen en Antwerpen.

De traditie dat de paasstoet vergezeld werd door de Twaalf Apostelen werd een constante in Antwerpen, Hoegaarden, Tienen. De handelaars organiseerden jaarmarkten en kermissen. Kinderen konden voor een centje een ritje op de palmezel maken en na de middag hield de jeugd dikwijls een tweede rondgang met de palmezel. Ze gingen van huis tot huis en kregen geld of snoep.

5

In de tweede helft van de achttiende eeuw kwam er opnieuw kritiek op de processie zowel van Kerk als Staat. Keizer-koster Jozef II (1780-1790) verbood de palmezel zodat in Hoegaarden de processie niet meer werd gehouden tussen 1783 en 1806.

Het waardevol register van het Genootschap der XII Apostelen (1631).

Vanaf 1931 tot en met 1947 berustte het oude register in de pastorie. Daarvoor werd het bewaard in het huis van de *'Cronickschrijver'*. vaak kon men het in de lade van de keukentafel aantreffen waardoor het verwonderlijk is dat het confrérieboek niet nog meer beschadigd is. Alfons Homblé die voor ons die weetjes bewaard heeft voegt er filosofisch aan toe: *'Het is opvallend dat geen enkel huis waar het boek bewaard werd ooit door brand werd geteisterd.'*

Naast dit oude handschrift is er een tweede register waarin de recente belevenissen sinds 1932 van jaar tot jaar zorgvuldig opgenomen worden. Dit boekdeel berustte na de ommegang van 1947² bij de toen benoemde kroniekschrijver-secretaris en penningmeester Hubert Lambrechts³. De kroniekschrijver is altijd een lid van het Genootschap der Apostelen en wordt met een geheime, schriftelijke stemming verkozen.

De inhoud van het oudste register in 1631 begonnen.

1. De statuten, dit zijn de voorschriften in verband met de opluistering van de Palmzondagviering evenals de verplichtingen die de leden van het Apostelgenootschap daarbij en in hun levenswandel

² Voor het jaar 1947 heeft pastoor Heuysdens her verslag geschreven, de vorige schrijver Henri Debroek, sedert 1900 lid en discipel van het genootschap overleed op 16 mei 1947

³ Hubert Lambrechts zal overlijden op 16 november 1954

Albert Lambrechts, discipel sinds 1947, was opvolger van Hubert; reeds tijdens zijn aanslepende ziekte werd Hubert door Albert vervangen (op de foto p. 4, uiterst rechts draagt Albert discipel, mee de palmezel).

in het algemeen moeten nakomen. Die statuten werden, zeker tot 1698 jaarlijks en tot 1706 in elk geval bij toetreding van een nieuwe verkozene, aan de leden van de broederschap voorgelezen.

2. Enkele schepenbrieven met onder meer de zeer dubieuze geschilregeling bij overeenkomst tussen Goort Finoels (Finoulst) en Marie Dauwen en de schenking van Finoels, uit welke overeenkomst de aanwezigheid van deze stukken enigszins kan worden verklaard. Het is namelijk de grond geweest van het enige inkomen dat het genootschap als rechtspersoon ooit heeft verworven.⁴

3. Het erg ongeordende ledenbestand met data van toetreding, ontslag of overlijden. Ook het nakomen van de geldelijke verplichtingen en de kostenverdeling vindt daarbij een plaats. In de zeventiende eeuw moet het wel de bedoeling zijn geweest de stof te ordenen per onderwerp. Vandaar een eerste del met als opschrift *'catalogus der Afljiuighen'*, een tweede getiteld *'hyer naer volghen die ingescreuen zijn die den maeltijt gegeven hebben'* en tenslotte naar het einde van de codex toe, een derde afdeling onder het hoofd *'dach en datum vande ghene ingescreuven sijn ...'* Maar die indeling werd in de loop der tijden klaarblijkelijk opgegeven. Omstreeks het midden van de negentiende eeuw wordt de willekeur zo groot, dat een schrijver de verwijzing invoerde: *'ziet tweelf blaederen agterwaers om te beginnen de naemen'* en daarbij niet naar achteren bedoelde te verwijzen, maar naar voren, waar hij nog een plaatsje voor zijn vervolg had gevonden. Het aantal bladen naar voren had hij daarbij ook nog verkeerd geteld. Zelden wordt bij de ledenopsomming vermeld welke apostel wordt uitgebeeld en met welke symbolen (alleen in latere tijd bij H.H. Nijs).

4. De uitweidingsrelazen van graag schrijvende pennenvoerders over tijdssituaties, beroerde tijden, oorlog en revolutie zelfs al eens met pittige details over weersomstandigheden. Zo over een uitzonderlijke harde winter, met een schilderachtig trekje over: *'de swelmen op de bogaerden vyver gevlogen met de kijkels aen hunnen stert'*.

6

5. Naast de codex zijn er nog enkele losse stukken die in het confrérieboek werden bewaard en nu in een afzonderlijke omslag bij het boek zijn gevoegd. Van de hand van Nijs zijn er twee rekeningen over de inkomsten van het genootschap; een derde rekening van de maaltijd van 1811 en enkele *'vermaeningen'*. Daarnaast twee dubbele bladen met kladteksten van de schepenbrieven uit de 17de eeuw (deze laatste werden niet getranscribeerd, daar ze slechts onbetekenende afwijkingen tegenover de overgeschreven tekste vertonen. Wat de codex niet inhoudt en wat er toch in verwacht had kunnen worden, zeker als men ziet tot wat een uitweidingen het er soms in komt, zijn b.v. gegevens over apostelgewaden of over de samenstelling of het traject van de processie of meer in het algemeen over Palmzondaggebruiken te Hoegaarden of over gewoonten van het genootschap (bij de Palmzondagmaaltijd b.v. wordt traditioneel een kelk wijn van apostel tot apostel voor een dronk doorgegeven). Evenmin horen we iets over de opberging van het Palmpasenbeeld of over de restauratie of beschildering van dat *'ezelke'*.

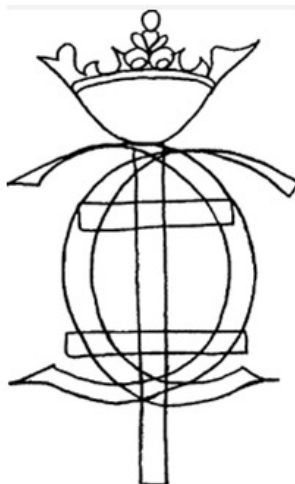
Datering en authenticiteit.

Het boek van het Apostelgenootschap werd sinds het op schrift stellen van de statuten vrij regelmatig aangevuld tot 1931. De oudste datering is te vinden in de statuutsverordeningen: *'Int iaer ons heeren als men schreeff duijsent ses hondert een en dertich ...'*. De datering 1621 verder in het boek betreft een stuk dat later gekopieerd is: *'Copije'*.

De authenticiteit van de akte wordt gewaarborgd zowel door het watermerk van het papier en de schriftkenmerken als door de ontstentenis van enig belang bij vervalsing.

Schrift

⁴ Zie Familieschoon 79(NR), nr. 1 2022 (62ste jaargang), waarin de schenking van een weide in 1745 door de Confrérie der V Notabele Geslachten aan het genootschap der Apostelen.

Het watermerk

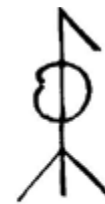
Wat de soorten schrift betreft krijgen we het hele arsenaal van zeventiende-eeuwse gotische letters tot het moderne schrift van vandaag. Zonder erop in te gaan is het boek als studieobject op paleografisch-scriptologisch vlak interessant aangezien we te maken hebben met teksten die gespreid liggen over drie eeuwen, steeds in verband staan met hetzelfde onderwerp en geschreven zijn door iemand uit een beperkte maatschappelijk-functionele groep, die onder invloed van socio-culturele factoren uiteraard veranderde.⁵

Watermerk en tegenmerk.

Het watermerk bestaat uit een Lotharings kruis met twee bijna gelijke dwarsbalken,

R 89

R 73³

R 93

R 87

De tegenmerken

waarvoor zich twee C-initialen bevinden, de ene recht, de andere omgekeerd, ruggelings en symmetrisch om de kruis as in elkaar gestrengeld. Boven het kruis is er een hertogskroon met versierselen van wild selderieblad. Zulke kronen van of in de vorm van plantenbladeren waren reeds in de oudheid volop in gebruik als zinnebeelden van macht of voortreffelijkheid. Heraldisch zijn er normaal vijf versierselen, hier zijn er maar drie te zien. Het Lotharingisch kruis als watermerk lag in die streek voor de hand; de C's zijn de initialen van hertog Charles III (1543-1608) en zijn echtgenote Claude de France.

Dit watermerk werd zeer verspreid en zelfs het algemeen gebruikt productieteken voor de papiermolens uit de Vogezes, zij het dan met heel wat variaties.

Door die namaakpraktijken miste het aanbrengen van het watermerk als identificatie van de fabricage zijn oorspronkelijk doel. Daarom werd in 1530 door de landsheer de verplichting afgekondigd om een kenmerkend eigen teken aan het watermerk toe te voegen (het tegenmerk). Daardoor kan met zekerheid worden aangegeven welke molen het papier heeft vervaardigd. Het voorkomen van de kentekens van Michel Coustelier, schoonzoon en opvolger van de papierfabrikant Amé Géninet uit Epinal wijst op een fabricage na 1612 (overlijden van Géninet). Ca. 1613 tot ca. 1628 is de meest aannemelijke datering.

Het confrérieboek is bijgevolg geschreven op oud papier uit de Vogezes, van de molen van Epinal.

Een specifiek Hoegaards verschijnsel: de mombaar-vader.

In de middeleeuwse Palmzondagprocessie komt hij niet voor, ook niet in de best bekende Palmzondagprocessies uit Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Mogelijk is zijn aanwezigheid te danken aan de vrij late reorganisatie van de Hoegaardse processie in 1631, zoals uit de statuten kan worden afgeleid. Niets wijst er immers op dat de figuur van de mombaar-vader er van te voren zou zijn geweest. Aanvankelijk stapte in de Palmprocessies nog een dertiende apostel, Judas, mee op, die overal in het middeleeuwse vertoon voor heel wat heibel zorgde. Misschien wilde men bij de reorganisatie die heibel en spanningen in Hoegaarden ondervangen door een neutraler figuur, de 'mombaer-vader', die ook een toezicht functie had. Dat heeft waarschijnlijk wel mede geleid tot het

⁵ Hier gaan we er ondanks het boeiende en verhelderende van dit hoofdstuk, uitgewerkt in de vermelde studie van Callebaut (1984).

voortbestaan van de Hoegaardse Palmzondagprocessie, zoals ze sinds 1631 met zekerheid is uitgegaan, zij het met hier en daar wat onderbrekingen in 'kwade tijden' (b.v. tussen 1795 en 1806; zie handschrift H.N. Nijs), maar alleszins in complete en nagenoeg intacte vorm.

Zeer merkwaardig is dat de Palmprocessie te Hoegaarden is blijven doorgaan na 1783, toen keizer-koster Jozef II een verbod had uitgevaardigd voor de meeste processies.

En even merkwaardig is het hernemen van de Palmprocessie vanaf 1806, terwijl het concordaat tussen Napoleon en de paus al was gesloten in juni 1801.

Mogelijks (verder onderzoek is nodig) valt het blijven uitgaan tot 1795 te verklaren door het feit dat Hoegaarden een vrijheid was binnen het Prinsdom Luik en geen deel uitmaakte van de Oostenrijkse Nederlanden.

De heropstart in 1806 hangt mogelijks samen met het overlijden van Jean Baptist van Autgaerden in 1804, de man die als directoire-commissaris erin slaagde van de 'Besloten Tijd' in Hoegaarden te laten voortduren tot na zijn overlijden.⁶

HOEGAARDEN.

Zondag, 29 Maart

Het doel van dezen uitstap is vooral kennis te maken met de eigenaardige palmprocessie die te Hoegaarden buiten de kerk haar omgang doet, wat nergens in Vlaanderen geschiedt. Verkleede apostelen, een Christusbeeld op een houten ezel gezeten, jubelende kinderen met wuivende palmen geven aan heel de plechtigheid een vroom en tevens folkloristisch karakter.

Men komt samen ofwel voor het station te Tienen uiterlijk te 8,30 u. (te 8.43 u. vertrekt men uit Tienen naar Hoegaarden) ofwel voor het station te Hoegaarden te 9 u. 15. Op beide plaatsen zullen de vertegenwoordigers van den V.T.B. van Tienen en Hoegaarden de leden opwachten.

Te 9,30 u. bijwonen der processie. Daarna bezoek aan het dorp (gelegenheid tot mishooren).

Tegen den middag kan men per trein terug in de richting van Tienen, Leuven, Brussel, enz.

's Namiddags wordt een wandeling gemaakt in de omgeving (zeer schilderachtig!) van Hoegaarden onder de leiding der vertegenwoordigers uit Tienen en Hoegaarden.

Discipelen Louis Mertens en Albert Lambrechts (1956) Bondsreis van 'Toerisme', nu VAB (1931)⁷ naar de Palmprocessie in Hoegaarden.

Volksgebruiken

In veel huisgezinnen werd de palm bewaard voor de zegening van het huis bij zwaar onweder of ander natuurgeweld. Bij de berechting of bij een sterfgeval vond men deze palm in een glas wijwater. Landbouwers plantten een stukje palm in de namiddag op de vier hoeken van het veld om een rijke oogst te bekomen.

In Outgaerden werd de gewijde palm op de zolder gelegd om het ongedierte te verdrijven.

Op de volgende pagina het vierde artikel en de transcriptie, uit het Genootschapsboek van 1631, artikel dat de maaltijd regelt op Palmzondag.

Elke apostel zal om de twaalf jaar de maaltijd moeten bekostigen uit eigen middelen.

⁶ Over de macht van Van Autgaerden zie het artikel over 'Het lanton Hoegaarden' in Alpaidis nr. 226, 1/2022.

⁷ 'Toerisme', orgaan van de Vlaamschen Toeristenbond vzw verschijnt om de 14 dagen, hier uit X (1931), nr. 5.

Ten 4^{den}. Is een ider der Apostolen op den
 tijt van twelff laeren eens verobligeert alle
 twelff laeren de Apostolen op Palmsondach
 den maeltijt te gheuen, midts voldoende met
 alsulcke gerichtten oft spijzen alhier ghemen =
 tionneert, te weten: dat zij seuentien off
 achtien **micken** sullen doen backen, ende doen
 ghereet maecken drij schoetelen **aberdaens**, drij
 schoetelen **bocxharinghen**, drij schoetelen gheweiickde
 haringhen, ende drij schoetelen boonen, ende
 voorts eenighe **pottagerij** t'sij van erweten, oft
 (kan zowel grof als fijn brood zijn)
 (zoute vis)
 (niet gepekeldde haring, verse)
 (groenten moes)

Ende Ave Maria —

Ten vijftien

Ten 4^{den}. Is een ider der Apostolen op den
 tijt van twelff laeren eens verobligeert alle
 twelff laeren de Apostolen op Palmsondach
 den maeltijt te gheuen, midts voldoende met
 alsulcke gerichtten oft spijzen alhier ghemen =
 tionneert, te weten: dat zij seuentien off
 achtien **micken** sullen doen backen, ende doen
 ghereet maecken drij schoetelen **aberdaens**, drij
 schoetelen **bocxharinghen**, drij schoetelen gheweiickde
 haringhen, ende drij schoetelen boonen, ende
 voorts eenighe **pottagerij** t'sij van erweten, oft

(kan zowel grof als fijn brood zijn)
 (zoute vis)
 (niet gepekeldde haring, verse)
 (groenten moes)

coolen, ende daer nae boter ende kees, Ende
voorts niet meer ghelijck dat eerstmael int
beghinsel van dese Broederschap onder malcan =
deren **verdraghen** is gheweest, midts dat een
ider der Apostolen syn part oft deel van
het bier datter op den maeltijt ghedroncken
wordt sal betaelen, den maeltijt ghedaen
zijnde sullen zij **ghelycker handt** voor de
zielen der afflijuighen bidden eenen **Pater noster**
ende **Aue Maria** -----

(waarschijnlijk groene kool)

(overeengekomen is)

(allen samen)

(een Onze Vader)

(een weesgegroetje)

Ten vijffden

10

Bibliografie

Alpaidis, jg. 11, nr. 2, p. 19-20.

Adams A. (1931), Nog over Palmzondag te Hoegaarden, -*Toerisme*, X, 15 maart 1931.

Buyten, L. van (1981), 350 jaar Palmzondagtraditie te Hoegaarden, tentoonstellingscatalogus, Hoegaarden.

GRAFT, C. Cath. VAN DE (1927), *De Palmzondagprocessie van het Genootschap der twaalf Apostelen te Hoegaarden*, in: *Tijdschrift voor Liturgie*, Hekelgem, jg. VIII, april 1927, nr. 2.

Homblé A. (1947), Palmzondag te Hoegaarden, -*Het nieuws van de dag*, 25 maart 1947.

Homblé A., De Palmprocessie te Hoegaarden, -*Eigen Schoon en de Brabander*, XXXI, maart 1948.

Homblé Alfons, Het Apostelgenootschap en zijn Palmprocessie te Hoegaarden

NIEDERER, J. (1909), Palmzondag te Hougaerde, in: *Volkskunde*, jg. XX, p. 157-162 en 205-210.

Smeesters Dr. J. (1931), Hoegaarden en zijn processie der Apostelen, -*Toerisme*, X, 1 maart 1931.

VELPEN, J. VANDER (1981-2), *Geschiedenis van Hoegaarden*, Hoegaarden, 1981²

VERHOEVEN, K. (1931), *Palmzondag te Hougaerde*, Brussel.

‘Ficta non durant.’

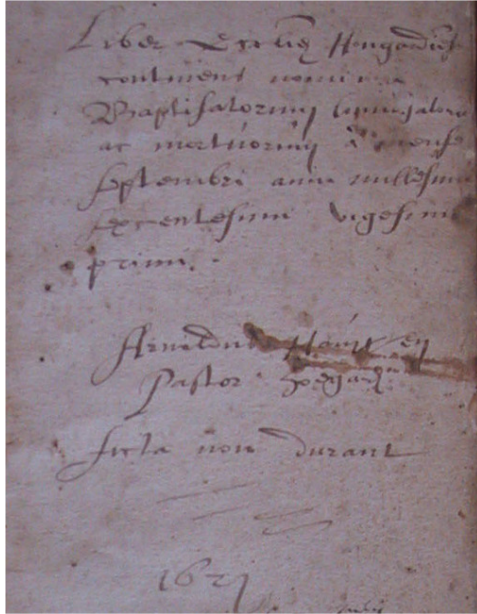
‘Leugens gedijen niet.’

De parochieregisters van Meldert

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Inleiding

De zegswijze als titel voor dit artikel komt uit de pen van de Hoegaardse pastoor uit de 17de eeuw Arnoldus Houwen/Auwen. Zou te Hasselt geboren zijn, liep seminarie in Luik en werd ca. 1616/1618

kanunnik-plebaan (kanunnik en pastoor van de parochie) te Hoegaarden benoemd.

In het jaar 1659 volgde Jan Van de Putte hem als pastoor op. Deken Houwen overleed vóór 1668 en werd bijgelegd in de krocht van de oude St.-Gorgoniuskerk. Van hem werd beweerd dat hij vrijwillig een armoedig en boetevaardig leven leidde en alles wat hij bezat aan de armen van het dorp uitdeelde.

Waarom de pastoor deze spreuk voegde bij zijn handteken, daar kunnen we naar raden. Was het zijn lijfspreuk? Was hij een man die recht door zee ging, dan is dat best mogelijk. Was het een zinspeling op het hoofdstuk geboorten? De naam van de moeder is altijd juist. Of had hij huwelijkstrouw voor ogen?

‘Register van de kerk van Hoegaarden met de namen van de gedoopten, de huwelijken en de overledenen vanaf de maand september van het jaar duizend zeshonderd een en

twintig’.

11

In 2014 werden de parochieregisters van Meldert, berustend op het Rijksarchief, bewerkt:

-Parochieregisters van Meldert (bij Tienen), Chronologische lijst van de Doopakten van 1646 tot 1797, met alfabetische lijst van de achternamen, bewerkt door Paul de Clerck, 2014.

-Idem, Chronologische lijst van de Huwelijksakten van 1669 tot 1795.

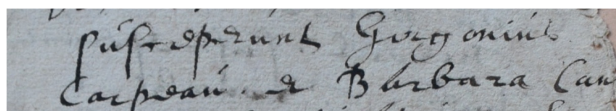
-Idem, Chronologische lijst van de Begrafenissen van 1635 tot 1797.

Door toevallige vondst op de zolder van de pastorie hebben we nu ook de doopakten vanaf maart 1645 en zijn we ook in staat om enkele correcties door te voeren aan het doopregister dat berust op het Rijksarchief en geconsulteerd kan worden door in te loggen op <http://search.arch.be/>

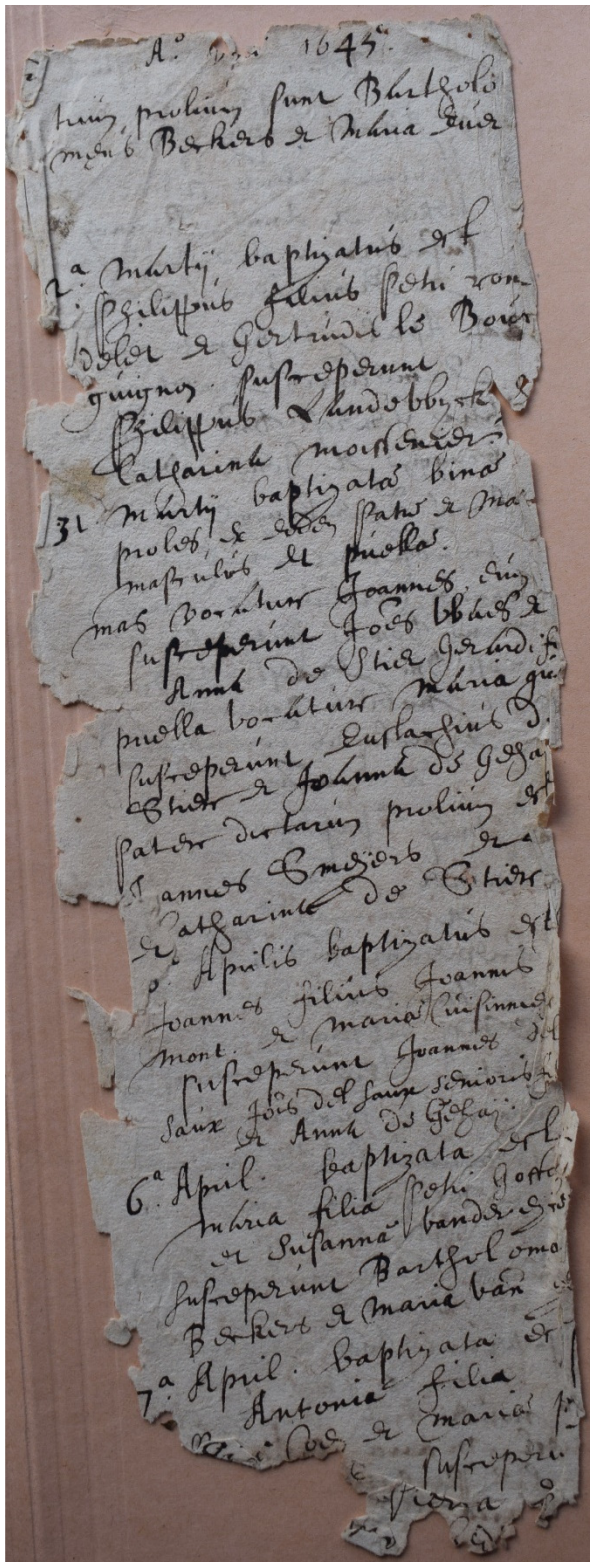
Het is een gefragmenteerd ‘doopregister’ dat begint in 1645 en eindigt in 1702. Uit een vergelijking met het register op het Rijksarchief blijkt dat dit laatste een herschrijving is geweest ‘*Sancta Ermelindis De Meldaert, renovatum anno 1715*’ door de toenmalige pastoor Georgius de l’Escaille (1702-1720, pastoor van Meldert). Het doopregister van Meldert kan nu aangevuld worden met 15/16 namen, en een aantal namen kan verbeterd worden omdat pastoor de l’Escaille hier en daar wat slordig is geweest bij het overschrijven.

Neem het voorbeeld Beckers Joannes: de peter is Gorgonius Carpeau en niet Georgius

BECKERS Joannes, ged. op 17/7/1646 in Meldert, akte 0009,

Het eerste zeer gehavende blad van de vondst: doopregister van Meldert ...-1645-1702.

...peters en meters van de kinderen zijn: ..
Bartholomeus Beckers et Maria Ever(aerts)

Rondelet Philippus (Meldert 02.03.1645), z. Petrus en Gertrudis Le Bourguignon, p/m Philippus Landewijck en Catharina Moissenier

Smeijers Joannes en Maria, tweeling (Meldert 31.03.1645), kinderen van Joannes en Catharina de Stier p/m Joannes Waes en Anne De Stier dochter? van Gerard en van Maria: Eustachius De Stier en Joanna de Gehaj

(De?) Mont Joannes (Meldert 03.04.1645), z. Joannes en Maria Cuisinnier, p/m Joannes Delsaux zoon van Joannes Delsaux senior en Anna De Gehaj

Goffaert? Maria (Meldert 06.04.1645), d. Petrus en Susanna **Vander Eijcen**, p/m Bartholomeus Beckers en Marie Van Eijk

Coes Antonia (Meldert 07.04.1645), d. Petrus Coes en Maria NN, p/-m ...

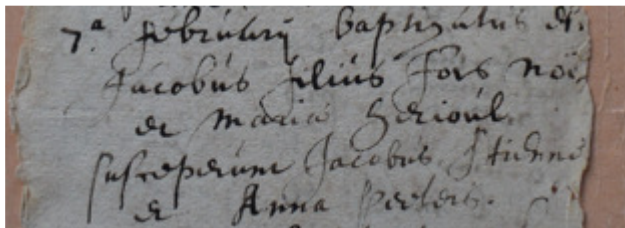
Tweede blad :

Nullekens Henricus (Meldert 19.04.1645), z. Henricus en Anna Binnon?, p/m Joannes Del Saux en Ermelindis Cans

D'Oijembrugghen Ermelindis Ernestine (Meldert 24.04.1645), d. 'filia Generosi Domini G(odefridus) et Generosa Domina Anna D'Oijembrugghen de Duras, p/m nobilis Dominus Joannes Carolus de Duras in naam van zijn vader Generosus Dominus Ernestus de Duras en Nobilis Domicella Ermelindis Doijembrugghen de Duras

Soutart Joannes (Meldert 01.05.1645), z. Joannes en Maria NN., p/m Joannes Gossaert en Martha Henrioul
.oenært ? Petrus (Meldert 00.05.1645), z. Sebastianus en Jacoba Nolet, p/m Petrus Quernet en Margareta Simon
Delchaust Joannes (Meldert 00.10.1645), z. Jacobus en Joanna Cola, p/m Joannes Delsaux en Agnes Cola
Philippet ? Maria (Meldert 00.11.1645), d. Baptista en
Mareels Magdalena (Meldert 21.12.1645), d. Georgius en Catharina Cans, p/m Gorgonius Cans en Anna Van Gowenberghe 1646
Raets Zacharias (Meldert 16.01.1646), z. Zacharias en Elisabeth Van P..., p/m Zacharias Van Altenaek en Anna dochter van Erasmus Landewijck senior
Delsaux Joannes (Meldert 20.01.1646), z. Joannes en Maria Jennots?, p/m Generosus Dominus Godefridus D'oijembrugghe en Elisabeth Moijarts
De Laruelle Petrus (Meldert 20.01.1646), z. Andreas en Catharina Paulus, p/m Petrus Pauwels en Catharina Vleminx.

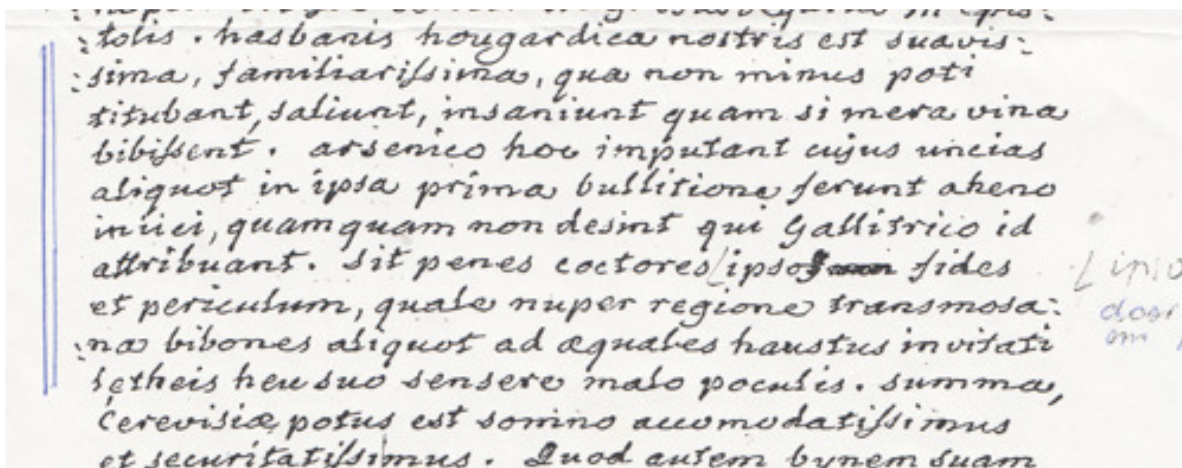
En dan begint het overgeschreven register⁸ met de geboorte van Noë Jacobus (Meldert 07.02.1646 en niet de eerste van de maand), z. Joannes en Maria Herioul, p/m Jacobus Stienne en Anna Peeters.

(wordt vervolgd)

Was dat vroeger ook al het Hoegaards bier?

lees mee volgende tekst in het Latijn⁹ of het Nederlands en denk erover na.

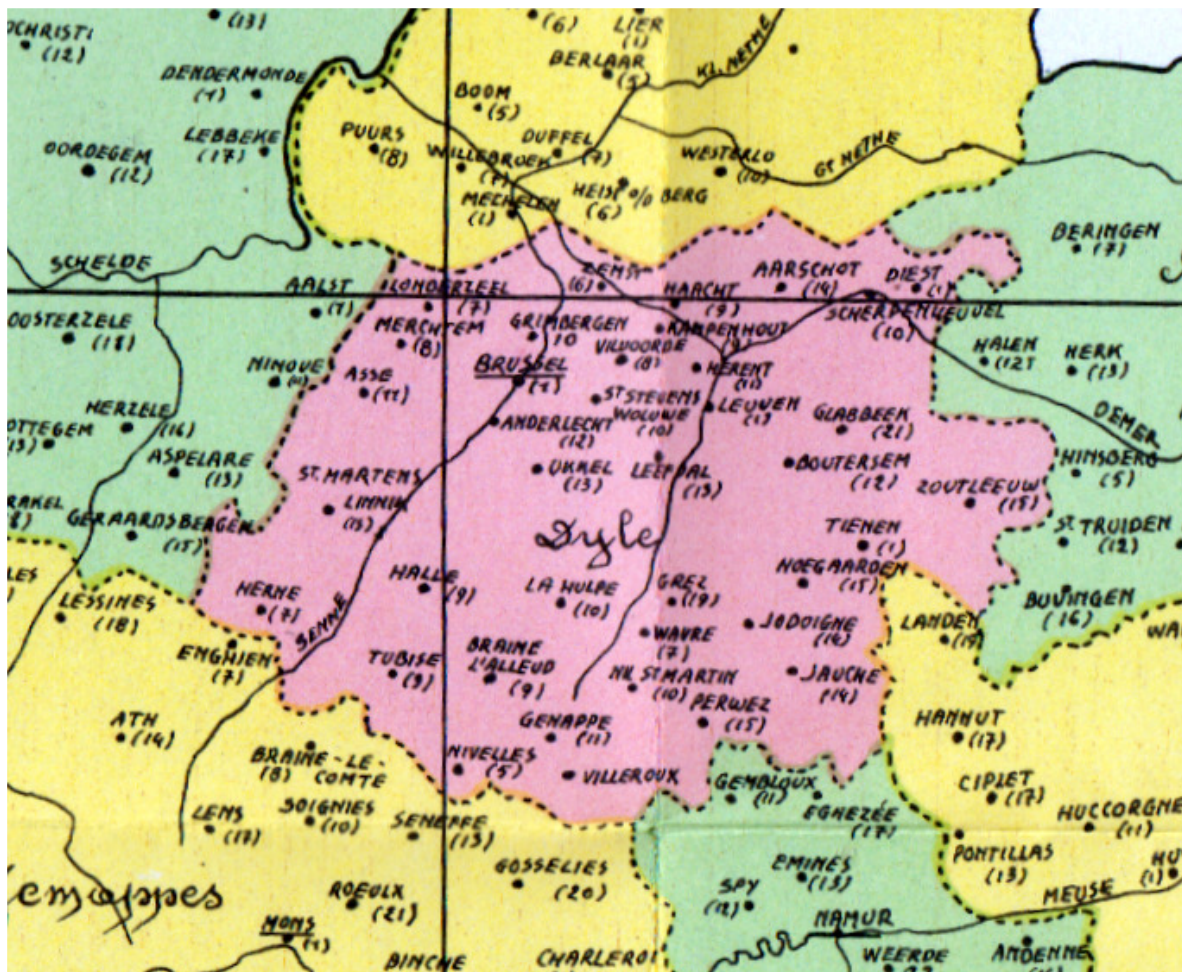
‘De Hoegaard is voor onze bewoners van Haspengouw erg lekker en zeer vertrouwd, [het bier] waardoor degenen die er niet weinig van gedronken hebben, waggelen, springen en in verrukking zijn, alsof ze onversneden wijnsoorten zouden gedronken hebben. Dit schrijft men toe aan het arsenicum (*geel operment?*), waarvan men zegt dat er enkele onzen (1 ons = 26.5 g?) dadelijk bij de eerste koking in de koperen ketel gegooid worden, hoewel er zijn die het wijten aan het Gallitricum (*sterrekroos?*). Bij de kokers (*brouwers*) zelf kan er vertrouwen zijn in het experiment (*de ervaring?*), zoals onlangs in de streek aan de overzijde van de Maas enkele drinkebroers, die tot zulke teugen verleid waren, helaas tot hun eigen schade ondervonden door de vergetelheid brengende bekers. Kortom, het drinken van bier is zeer geschikt en zeer veilig voor de slaap.’

⁸ Paul De Clerck, Chronologische lijst van de Doopakten van 1646 tot 1797 van Meldert, volgens het doopregister van pastoor G. de l'Escaille.

⁹ II Le bon mestier des Brasseurs – B(eatus) Arnoldus horum patronus/ II Een uitgelezen beroep, dat van brouwer – H. Arnoldus is hun patroonheilige.

Het kanton Hoegaarden (1795-1800): van korte duur maar met uitgebreide geschiedenis.

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

Directoire – Departementen en kantonnale arrondissementen 1795

het cijfer onder elk kanton geeft het samenstellend aantal gemeenten ervan.

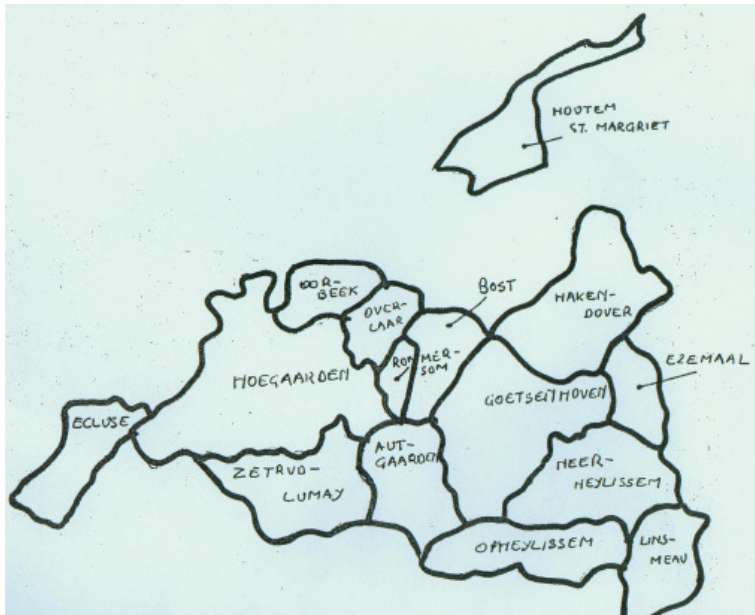
Na de overwinning te Jemappes op 6 november 1792 bezet Frankrijk, voor circa vier maanden de katholieke Nederlanden, evenals de landen van Luik en Stavelot. Te Neerwinden worden de Franse legers verslagen op 18 maart 1793 en wordt meteen het Oostenrijks regime hersteld. Na de veldslag van Fleurus op 26 juni 1794 overwinnen de Franse legers definitief. Officieel werd door Frankrijk de annexatie afgekondigd op 1 oktober 1795; het is van dan af dat systematisch de Franse wetten in ons land werden ingevoerd.

Bij decreet van 09 Vendemiaire An IV (01-10-1795), werden de voormalige Oostenrijkse Nederlanden en ook het Prinsbisdom Luik bij de Franse Republiek ingelijfd en begint de 20 jaar lange Franse periode. De leden van de wetgevende macht worden gekozen door de departementale kiezers, die op hun beurt worden aangeduid door de kantonnale kiesgerechtigden, die zekere voorwaarden van ouderdom en bezit kunnen laten gelden.

Voor de eerste maal in de geschiedenis wordt onze samenleving aangedreven door het rechtsbeginsel van de volkssoevereiniteit. Alle machten gaan nu uit van het volk en niet meer van de

vorst. De standen worden afgeschaft, eenieder is gelijk voor de wet, en daarom heeft bijna elkeen het ook voor het zeggen bij middel van vrije verkiezingen. Dat is althans de theorie.¹⁰ De gemeenten zijn nu allemaal op gelijke voet gesteld en eenvormig door dezelfde wet ingericht.

Iedereen stond nu op dezelfde en gelijke voet ten opzichte van de Franse wetten, het gerecht en belastingen.

Het kanton Hoegaarden.

Het decreet had als gevolg dat ons land in 9 departementen werd ingedeeld, waarin Hoegaarden, definitief losgerukt van Luik, als municipaliteit en hoofdplaats van een kanton, tot het Dijle Departement behoorde.

Dit kanton telde 16 dorpen:

Hoegaarden, Bost, Overlaar, Rommersom, Outgaarden, Wolmersem, Ezemaal, Goetsenhoven, Hakendover, Linsmeau, Op- en Neerheylissem, Zétrud-Lumay, L'Ecluse (Sluizen), Oorbeek en Houtem St.-Margriet.

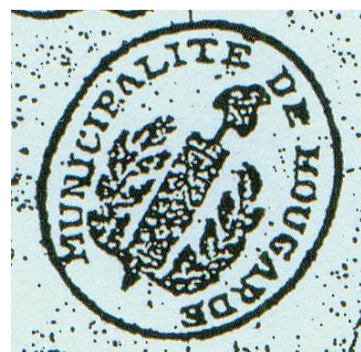
Ook Hoksem ging als afzonderlijke gemeente deel uitmaken van het

15

kanton Hoegaarden, maar hield in 1796 al op met te bestaan als afzonderlijke gemeente. Het deel met de kerk werd bij Hoegaarden gevoegd, het andere deel bij Kuntich.

Op 17 augustus 1820 werden Bost, Overlaar en Rommersom terug bij Hoegaarden gevoegd. Reeds in de Franse tijd werd deze samenvoeging voorgesteld maar verworpen.

Het kanton Hoegaarden werd opgericht bij besluit van 31.08.1795 (uitgevaardigd op 06.10.1795); het kanton werd definitief afgebakend bij besluit van 18.12.1795. Het werd opgeheven bij wet van 17.02.1800 (bleef wel gerechtelijk kanton tot het C.B. van 09.01.1802).¹¹

Van de Franse Tijd hebben we in ons archief nog een stempel van Neerheylissem, van Bost (2 verschillende) en van Rommersom.

van Hoegaarden hebben we alleen de afdruk 'Municipalité de Hougarde'.

¹⁰ In 1795 waren er geen verkiezingen, Bouteville stelde een dubbele lijst van kandidaten op; voor 1797 en 1799 waren er wel verkiezingen.

¹¹ Sven Vrielinck, De territoriale indeling van België 1795-1963, Universitaire Pers Leuven, 3 dln.

Een sprekend document: Een brief gericht aan Jacques Finoulst, particulier, wonend in Hauthem, **Kanton Hoegaarden. Canton d'Hougarde** (de stempel Tirlémont wijst op plaats van verzending)

Vooraleer in volgend nummer in te gaan op de werking van het kanton Hoegaarden geven we een overzichtje van **de werking van de Franse administratie** waarvan de 9 Belgische departementen nu een onderdeel vormen voor 20 jaar. Wij waren nu allemaal Franse burgers geïncorporeerd in het Franse rijk. Een centrale administratie van 5

leden, bestuurt ieder departement. Zij is bevoegd voor de uitvoering van de wetten en treft derhalve besluiten inzake de verdeling van de rechtstreekse belastingen, de openbare onderstand, het onderwijs, de aanmoediging van landbouw en industrie, de bosuitbating, de waterwegen, de openbare werken van alle soort, de veiligheid en de openbare orde. Zij beslecht alle betwistingen over belastingen, openbare werken en vergoedingen aan particulieren. Zij oefent *tutela* (voogdij) uit over de gemeentelijke administraties, vernietigt al hun beslissingen die strijdig zijn met de wetten en mag de leden van de lokale besturen schorsen. Zij verleent haar goedkeuring aan de begrotingen en rekeningen van de gemeenten.

16

Samen met de vrijheid verliezen de Belgische provincies hun traditionele instellingen en zo ook is er *geen meier meer*. Steden en dorpen worden vervangen door de gemeenschappelijke benaming '*commune*', en niet meer '*Vrijheid Hoegaarden*' en het overgrote deel ervan verliest zijn eigen administratie. De steden en dorpen van minder dan 5.000 inwoners, zoals Hoegaarden worden samen gegroepeerd tot nieuwe eenheden: het '*canton*'.

Als gevolg hiervan werd het departement van de Dijle opgedeeld in 38 nieuwe onderdelen, die voorkomen als zoveel kleine arrondissementen.

Eén ervan is het kanton Hoegaarden, samengesteld uit 16 gemeenten.

De beheerraad van het kanton is samengesteld uit verkozen '*agents municipaux*' (de '*agents municipaux*' en hun adjuncten waren uitvoeringsagenten gekozen door de kantonkiezers van elk der opgeslorpte gemeenten) van de aangesloten dorpen en uit een voorzitter (deze werd weer per kanton verkozen).

Er werkte een hoofdsecretaris en bedienden; een veldwachter in de onderscheiden eenheden van de kantonnale gemeenten. De municipale officieren en agenten beraadslagen in college en beslisten slechts met de meerderheid, de helft plus één verplichtend aanwezig. Het beheer der goederen en inkomsten, de uitvoering van openbare werken en verplichte uitgaven, het treffen van politiebepalingen inzake wegenis, de rust, openbare orde en krankzinnigen, het geven van toelatingen tot het houden van openbare vergaderingen, het uiteendrijven van onruststokers, de verdeling van de rechtstreekse belastingen, de regie der instellingen, het toezicht op de bossen, het houden van de registers van de burgerlijke stand, de uitvoering van de militiewetten en deze op het onderwijs, het heffen van belastingen bij wijze van octrooien op de consumptiegoederen en opcentiemen op de grond- en personele belastingen en tienden op zekere geldboeten en huurgelden van openbare plaatsen, zijn hun voornaamste attributen.

Ze zijn ondergeschikt aan de centrale administratie van het departement. Hun begrotingen en rekeningen worden streng gecontroleerd en zo nodig vastgelegd door deze laatste; gemeentelingen en belastingen krijgen slechts kracht bij wet, hetzelfde geldt voor de goederenvervreemdingen; hun politiebepalingen en andere deliberaties zijn aan voorafgaandelijke goedkeuring onderworpen.

Een directoire-commissaris is gehecht aan elk kanton. In Hoegaarden wordt dat **Jean-Baptist Van Autgaerden de oude**. Hij wordt benoemd en ontslagen door het Directoire te Parijs. Hij moet minstens 25 jaar oud zijn en verblijven in de hoofdplaats van zijn municipale administratie, waar de beheerders trouwens hun zittingen houden. Zo wordt het **Nieuwhuys** tot de eerste jaren van de Belgische onafhankelijkheid de vergaderplaats en gemeentehuis. **Hij is een politieke vertrouwensman van de centrale regering en wel deze van het Franse revolutionair bewind.** Midden in de hernieuwing van een maatschappij die in België

J.-B. Van Autgaerden

vijandig wordt begroet, zorgt hij allereerst in zijn streek voor de openbare orde en rust. Al wat hij te weten komt over de naleving van de wetten, de publieke veiligheid en meer in het bijzonder over alle soorten van onlusten en wanordelijkheden die bestaan of zelfs zouden kunnen opdagen moet hij onmiddellijk ter kennis brengen van de departementale overheden, die op hun beurt Parijs zullen verwittigen. In dit geval kan hij ook het leger en de gendarmerie opeisen. Ook de misbruiken van alle aard, zoals de verkwistingen, de geldverduisteringen van de ambtenaren en gezagdragers, moet hij aanklagen. Zijn toezichtstaak is algemeen: als vaandeldrager van het nieuwe regime eist en controleert hij de uitvoering van alle revolutionaire wetten (moet rapporten opsturen naar de commissaris van het departement. Met dit doel gebiedt de wet hem deel te nemen aan iedere deliberatie van de kantonale municipaliteit en moet hij, ofschoon zonder recht tot stemming, vóóraf verplichtend gehoord worden in alle aangelegenheden. Zijn voorgedij is

daarmee allesomvattend vastgelegd (het enige wat zij niet mogen is te beschikken over de openbare gelden of mandaten desbetreffend afleveren; de minister te Parijs kan evenwel een krediet te hunner beschikking stellen voor urgentie uitgaven, die niet de gewone formaliteiten kunnen afwachten) tot in de bijzonderheden en zonder enige beperking. Zulks laat hem toe, -en het is hem alleen gegeven- elke beslissing strijdig met de wetten te doen vernietigen door het bestuur van het departement. En daarmee zijn we nog niet aan het einde van de macht die Van Autgaerden had in het kanton Hoegaarden (1795-1800) en daarna in de gemeente Hoegaarden tot aan zijn overlijden in 1804! Maar dat is voor volgend nummer van Alpaidis.

18de eeuw: Woonhuis van de hoeve Van Autgaerden, nu Hof ter Meersche op de Vroentestraat, (foto met knechten 19de eeuw)

(wordt vervolgd)

Overzicht van de stempels bewaard in ons archief.

Maurice Dodion en Wasily Pedjko

De stempels van de 'gemeente' Bost onder het Franse en Hollandse bewind

De bewaarde stempels van de 'gemeente' Rommersom (Franse en Hollandse bewind).

18

Neerheyllissem: Met op de stempel het eerste zegel van de Franse republiek (nr. 4)

Overzicht van de aanwezige stempels in ons archief

	Nr	Lengte	Diameter stempel	Tekst	Jaartal
1		12 cm	3.5 cm	R ¹² : Sigillum scabinorum de Hugardis m: zegel ¹³ en jaartal 1616	1616
2	36.206	10.50 cm	4.8 cm	R: Commune d’Hougaerde -Etat civil m : zegel ¹⁴	Onafhankelijkheid
3	36.211	11 cm	3.5 cm	R: Mairie de Bost m: Dép(artement) de la Dyle	Franse Tijd
4	36.215	8.5 cm	3.9 cm 3.3 cm Ovaal	R: Mairie de Neer’Heylissemm Arr. Louv. D. de la Dyle ¹⁵ m: Het eerste zegel van de Franse Rep. ¹⁶	Franse Tijd
5	36.214	12 cm	3.5 cm	R: Plaatselyk bestuur van Rommersom (Bt.Ml.) ¹⁷ m:Rijkswapen Koninkrijk der Nederlanden met de koningskroon	Hollandse Tijd
6	36.202	11.5 cm	3.6 cm	R: Plaatselyk bestuur van Hougaerde - Brabant m: Wapenschild	Hollandse Tijd ¹⁸
7	36.210	10.2 cm	3.7 cm 3.1 cm ovaal	R: Département de la Dyle – Mairie de Bost m : Het eerste zegel van de Franse Republiek	Franse Tijd
8	36.212	12.5 cm	3.5 cm	R: Plaatselyk bestuur van Bost (Bt MI) m: Rijkswapen Koninkrijk der Nederlanden bekroond met koningskroon	Hollandse Tijd
9	36.203	6.5 cm	3.5 cm	R: Plaatselyk bestuur van Hoegaarden – Brabant m: Wapenschild ¹⁹	Hollandse Tijd
10	36.208	2.2 cm	4.3 cm	R: Fabrication Française m: Arrêté des consuls du Fructidor an 9	Vanaf 1801
11	36.209	2.4 cm	3.5 cm	R: Plaatselyk bestuur van L’Ecluse (Bt MI) m: Weggesneden	Hollandse Tijd
12		7.1 cm	3.8 cm	R: Gemeentebestuur van Hoegaarden m: Bevoorradingsdienst-Stamnummer 22089	Twintigste eeuw
13	36.213	10.7 cm	3.4 cm	R : Mairie de Rommersom m : Dép(artement) de la Dyle, lauwerkrans	Franse Tijd

¹² R = rand; m = midden

¹³ verleend door Luik in 1290

¹⁴ gouden arm, staf en manipel op een blauw schild ; onderste rand van de manipel: rood

¹⁵ Mairie de Neer’Heylissemm Arrondissement de Louvain Département de la Dyle.

¹⁶ De godin van de vrijheid ‘*Libertas*’, de paal met de vrijheidsmuts, de *fasces* symbool van eenheid en ondeelbaarheid van de Republiek en betekent dat de macht toebehoort aan het volk.

¹⁷ Brabant Méridional (Zuid-Brabant)

¹⁸ Registre aux délibérations du Conseil communal d’Hougaerde, p. 22, De hoge raad van adel, bij besluit van 20.02.1816, bevestigt het wapen van de gemeente Hoegaarden op 15.09.1819.

¹⁹ Idem kleuren als nrs. 2 en 6, maar manchet van de manipel is ook goud.

14		3 cm	3 mm tekst	Hougaerde	Vóór taalwetten van 1932
----	--	------	---------------	-----------	-----------------------------

L'Ecluse (Sluizen), stempel en afdruk Hollandse tijd met weggesneden afbeelding (midden)

Inhoud Familieschoon		62ste jaargang	nr. 79(NR)	1/2022
Art. 358	Overlijden en uitvaart Hoofddeken Willy Sweerts (Hoeg. 1942-Diest 2021).			
Art. 359	Overlijden van Arthur Van Nerum (Hoeg. 1927-Meise 2022), deken Gulden Lelie.			
Art. 360	Overlijden van oud-Hoofddeken Victor Claes (2012-2018) en afstamming.			
Art. 361	De Palmprocessie in de tweede helft van de 18de eeuw was een luisterrijke ommevang mee ingeschakeld in de over Hoegaarden dominerende Confrérie van de V Geslachten.			
Art. 362	Bescherminsakte door de Confrérie verleend aan het Genootschap der Apostelen.			
Art. 363	De afstamming van Karel de Grote 'Charlemagne'.			
Art. 364	Heel wat opnames over prinses Delphine vonden plaats in Hoegaarden en in Tienen. <i>Christian Hennuy.</i>			
Art. 365	Studielezing over de Hoegaardse Karolingen voor onze leden op 12 maart 2022 in de Paradijshoeve om 15 uur (inschrijven verplicht).			
Art. 366	'Ik was van nature geen vaandeldrager', uit de biografie van Arthur Van Nerum (+), deken van de Gulden Lelie (4de vervolg).			
Art. 367	Eerbetoon aan George Parramore gevallen oorlogsheld in Hoegaarden <i>C. Hennuy</i>			
Art. 368	Necrologie met afstamming: Fred Francart en José Boets-Van Nerum.			
Lidmaatschap 2022 / cotisation annuelle (20 euro/jaar) :			BE63 3300 5449 0008	
IBAN: BE63330054490008			Bic code: BBRUBEBB	
steunabonnement en buitenland 35 euro			beschermend lid 50 euro	

Bijnamen 9²⁰

Wasily Pedjko, Hubert-Charles Mannaerts, Dr. Willem Loosen, de residenten van het woonzorgcentrum Hugardis, OKRA-Hoegaarden en Meldert.

Léjien	Meeuwens	Klein Overlaar
Leon Kazak	Kestermans	Astridstraat
Leon van Sloeffekot	Leon Vannerum	
Lepper	Robert Vannerum	
Leu	Foerie	Stoopkensstraat
Lewe den Ruis	Bullens (grote- en sterke man)	Egypte
Lewee Sajet	Hollogne – leurde met wol enz...	
Lewi van 't schip	Adams Louis	Nerm
Lewie Den Rooie	Metior (roodharig)	Doelstraat
Lewie Pon	buren van Fam . Van Winkel.	Vroente
Lewie Sajet	Hollogne (leurde met wol enz...)	Walenstraat
Lewie van de cirk	Lefèvre	
Lewike Toetsch	Schoensetters Louis	
Lewikke 16 of seize	Vandenbergh	
Lewikke Artel	Vandenberg	Nerm/Aalst
Lewis Champierre	moeder van Alfons Van Outgaerden	Doelstraat
Lewisike Bohons	verkocht suikergoed “ Bonbons”	Vroente /Kloosterstr
Liesa Duc		
Lin Bettel	Taverniers Aline	
Lina van jeu	Finoulst	
Lisa Maon	Gasia	Stoopkensstraat
Liske van Jakkes	kleindochter van Jacques Dotremont	Tiensestraat
Loe Lap		
Looi	Nicolaes	
Louike 16	Louis Vandenberg - verver	
Louis Boy	Hambé Louis (gehuwd met Defoer Thérèse)	Vroente /Kloosterstr
Louis Toets	Schoensetters	
Louis van Mil Pië	Gilis Louis - Vader van Patricia Gilis	Stoopkensstraat
Louis van Pachthof	Louis Finoulst (In den Engel) - grootvader van Marc Finoulst	Tiensestraat
Louis van Schip	Louis Adams	
Louisa van Kwikkel	Moens Louisa	Nerm
M. van de Kraat	Engels Jef - Outgaerden	
Maake de gestboer		Dotremontstraat
Maake of Manke	Hardiquet	Stationstraat
Maingj	Christiaens (zaal cinema-danszaal Vandervelpen-Christaens)	Dotremont-Gasthuisst
Make de Gestboer	Delmel (leurde met bakkerij)	H.Dotremontstr
Makke Kwest	Emma Hardiquet	
Makke mienes	schoonmoeder van Jeanne Goossens (Lochie)	
Makke Moëte	???moeder van Hélène Jadoul	Tiensestraat
Manch Kassay	Nitelet – beroep kasseilegger	

²⁰ Bijnamen in Alpaidis: nummers 217 (4/2019), 218 (1/2020), 219 (2/2020), 220 (3/2020), 221 (4/2020) 222 (1/2021), 223 (2/2021), 224 (3/2021) en 225 (4/2021); Wij gebruiken voor Outgaerden de oude straatnamen.

Manche van de Pijpe	Vandermolen (Pijpe van de plek genaamd Konijnenpijp waar zij ooit woonden)	Stoopkensstraat
Manche van de Pijpe	Moeder van Emiel Van Nerum	woonde op de Beek
Mang	Christiaens	H.Dotremontstr
Manneke Kassay	Nitelet (beroeps kasseilegger)- zie kasaai	Walenstraat
Maria de vlieg		Kalverstraat
Maria Douw	Maria Desmet	
Maria Stoef		
Maria van de plezante hof	Marie Delmotte	
Maria van Tueskes	Maria Collart van de Bley . (komt van Mathues)	Bley
Marie Cirque	Maria Laermans	
Marie Malaat		Dr Loosen Willem
Marie Pitt		Dr Loosen Willem
Marie Sooikes	Collin (Marie van Sooi= François)	Stationstraat
Marie Spleet	Meldert= Maria Thoelen	
Marie van de mus		
Mariek Mineka		Dr Loosen Willem
Marieke	Platvoet	Vroente /Kloosterstr
Marieke Bolle		Tiensestraat
Marthe van tuur Pom	cafe; au pomme d'or) (Marthe Finoulst Vroentestraat	
Matras	Schoensetters	Nerm/Aalst
Maun		

En dan nog deze uit het jaar 1796, tijdens de Franse Tijd (1795-1815):

Veroordeling van **Bernard Roelans** genaamd *retten cadul* na aanklacht door de directeur van de jury van het arrondissement Jodoigne (vonnis door strafrechtelijk tribunaal van het departement van de Dijle op 23 ventôse jaar 4/ 13 maart 1796).

Hij was voor diefstallen en *brigandages* door de vrederechter en gerechtelijke politie van Hoegaarden veroordeeld en moest naar de gevangenis in Jodoigne.

Hij was al eens op 22.03.1788 veroordeeld tot 50 jaar ballingschap uit land van Luik en het graafschap Looz.

Hij heeft drie jaar na het terugtrekken van de Franse generaal Dumouriez gestolen bij Jean Pierre Kempinaire te Hoegaarden: 2 hutkoffers en 5 pistolen van Franse Jagers te Paard, die er logeerden (in de paardenstal van Kempinaire was er ook diefstal van effecten).

Rond zelfde tijd heeft hij een koperen *marmiet* gestolen bij Antoine Feverst te Hoegaarden, waarvan hij zegde ze gevonden te hebben in een schuilplaats.

Van de vrouw van Jean Smeyers (Hoeg.) een paar zilveren oorringen waarvan hij zei ze betaald te hebben.

Uiteindelijk hebben tijdens de nacht van de 3de of 4de van deze maand *ventose* dieven willen inbreken bij landbouwer Vanhagendoren te Rommersom langs drie ramen en twee ervan zijn ernstig beschadigd. Hij krijgt 2 jaar cel.

Wereldoorlog II : Vliegtuigcrashes 2 – Nerm (Hoegaarden)²¹

(Maurice Dodion en Wasily Pedjko)

**Junkers Ju 88 boven Nerm
De meest opmerkelijke overwinning
van de Belgische Typhoonpiloot
Georges Jaspis (609 Squadron) was die**

van 26 februari 1944. Georges was met drie kameraden opgestegen voor een Rhubarb (grondaanval bij slecht weer) boven België. De Belg salueerde zijn drie kompanen en dook naar omlaag. Hij was van plan om eens boven het dak te scheren van zijn ouderlijke huis in Opprebais, vlakbij Beauvechain. Georges dook uit het lage wolkendek. En net op dat moment was de Junkers Ju 88A (Werknummer 8753) van de IV.Gruppe van het Kampfgeschwader 101 met zijn 'finals' bezig. De 609'er reageerde onmiddellijk en vuurde vanuit zijn vier kanonnen. De Junkers had geen schijn van kans en sloeg bij het Hoegaardse gehucht Nerm te pletter. De vier bemanningsleden -piloot Wilhelm Fick, waarnemer Wolfgang Walledowski, radiotelegrafist Friedrich Michel en boordschutter Erich Bettner- vonden de dood. Het brandende wrak tuimelde haast over een luchtafweerbatterij van het Flak Regiment 62 – waarvan nog eens twee leden dodelijk werden gewond.

Na de oorlog kreeg Georges Jaspis als trofee de zijruit van deze Ju 88.

Loopbaan en oorlogsherinneringen van Georges Jaspis

'Ik werd geboren in Opprebais. Reeds in 1937 – ik was toen 21 – had ik mijn burgerlijk vliegbrevet gehaald. Het jaar daarna begon ik met een opleiding in de Belgische luchtsrijdkrachten, en in mei 1940 werd ik als jachtvlieger ingezet op Fiat CR.42 (n.v.d.s. de 5/III/1, eenheid die in mei 1940 even op Aalter verbleef). In april 1942 besloot ik naar Groot-Brittannië te vluchten – op nauwelijks zeventien dagen stond ik er ! Na een opleiding in de Royal Air Force werd ik in juni 1943 in het 609de ingedeeld. Mijn training had ik afgerond op de lichtere Hurricane, het verschil met de machtige Typhoon was erg confronterend. Ik kreeg mijn instructies in de cockpit en hop, ik kon vertrekken.

Op 2 november 1943 behaalde ik mijn eerste overwinning; een Bücker 133 die ten noordoosten van Parijs neerstortte. Op 10 januari 1944 was het de beurt aan een Ju 88 die bij Melsbroek neerkwam – het was de honderdste overwinning van de Belgen in de RAF.

Eind 1943 gingen we ons steeds meer specialiseren in grondaanvallen. We moesten oefenen met dropen van bommen, en intussen schuimden we Frankrijk en België af op zoek naar treinen, konvooien en andere militaire doelwitten. Bij het Franse Chaunes beschoot ik eens locomotief, die explodeerde. Ik scheerde door de rookwolk en toen ik terug op de basis landde, zat ik onder het kolenstof !

Tijdens de eerste helft van 1944 werd ik even uit operaties genomen, maar met de invasie van Normandië gingen we er weer tegenaan. We hadden nu raketten, vier onder elke vleugel. Daarmee hadden we een ongelooflijke vuurkracht die met vrij grote precisie kon gebruikt worden. Let wel : we kregen nauwelijks training om te leren werken met raketten. Op 10 juni landden we eindelijk op het bevrijde continent – de strip B.5 bij Le Ferme Camilly. Vandaar vlogen we dag na dag in de aanval tegen tanks, Duitse hoofdkwartieren..."

²¹ Vervolg van Alpaidis LVII (2021), nr. 225.

Zo schoot Jaspis op 9 november 1944 een lichte flakpositie overhoop, *“en als er al overlevenden waren, dan zullen ze nu wel een gezond ontzag hebben voor onze Tyffies – als ze dat al niet hadden”*, aldus het oorlogsdagboek van 609 Squadron. Georges Jaspis kon na de landing opgelucht adem halen. Hij had voldoende vlieguren bereikt en missies gevlogen, en mocht beschikken. Na maandenlange vrijwel onafgebroken inzet mocht men niet meer van een mens vragen. Na een verlofperiode schoolde de RAF hem om tot transportpiloot. En hij zou met grote vliegtuigen blijven vliegen. Gezagvoerder Georges Jaspis was de man die de eerste Boeing 747 “Jumbo” van zijn luchtvaartmaatschappij Sabena overvloog uit de Verenigde Staten.

De Gobertangestein en de plaatsing in Nerm met Georges Jaspis en links van hem burgemeester Frans Huon op 26 februari 1994

24

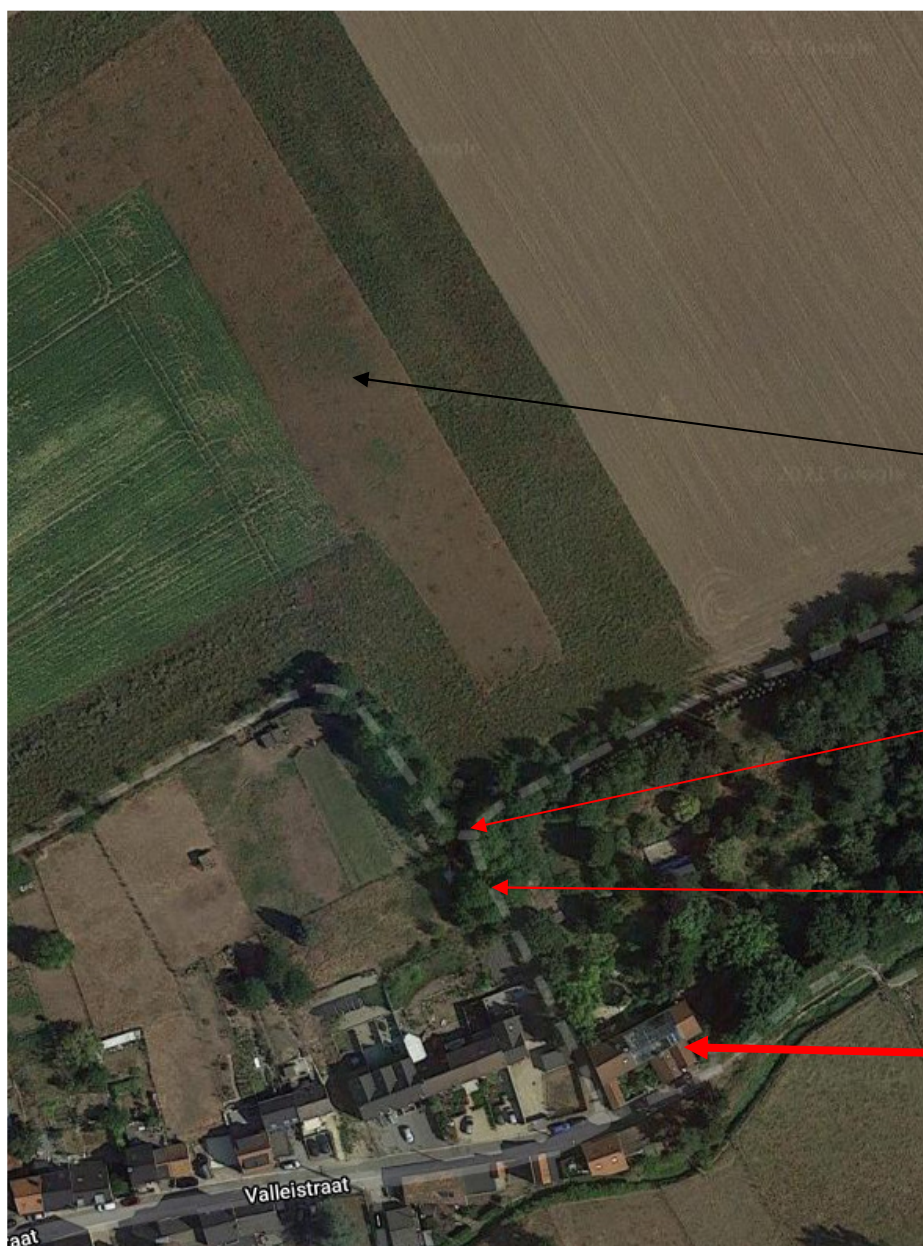

Hilda Vanosmael en Louis Schoensetters.

(boven links) Plaats waar gedenksteen stond – zie lokalisatie volgende pagina.

(links) Gedenkplaat op graf - kerkhof van Opprebais.

Luchtfoto Valleistraat: Hoeve Schoensetters - Landbouwgebied

Plaats waar JU 88
neergestort is.

Volgens de dochter: achter
de hoeve – midden in het
veld -

Plaats waar de
gedenksteen zou
geplaatst zijn(splitsing)

25

Holle wegen

Hoeve Schoensetters- Nu
herbouwd Valleistraat 32

Volgens dochter Christiane (zij vernam het van haar vader Louis) kwam het vliegtuig uit de richting van Goetsenhoven gevlogen, scheerde vlak boven de bomen rechts van de hoeve en stortte neer iets verder midden in het veld. Omwonenden waren als eersten ter plaatse en namen enkele spullen mee. Aarde was verschroeid en later werd het gat gedicht. (01.05.2021)

<https://luchtvaartgeschiedenis.be/content/junkers-ju-88-te-nerm>

<https://luchtvaartgeschiedenis.be/content/georges-jaspis-dfc>

Raymond Billen - Nieuwsblad – persartikel -21 oktober 2013

Christian Hennuy – HLN – persartikel

Gräbersuche-Online | Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorg e. V.

Schoensetters Christiane, dochter van Louis Schoensetters

1965/320-Brabant en het taalprobleem, 1795-1930, uit *de licentiaatsverhandeling van M. Dodion: Hoegaarden, L'Ecluse, Outgaarden, Zétrud-Lumay en St. Jean Geest*.

1965/4

Bijdrage tot de geschiedenis van Outgaarden, *de parochiegeschiedenis van pastoor A. Diels*.

1977/46

Een generaal met Outgaards bloed: J.P. de Beaulieu (1725-1819), *zoon van Jean Baptist en M.I. Lebegge (uit Le Folklore Brabançon, n.166, 1965), met stamboomuittreksel*.

1979/56 en 1979/57

Een oorlogsdagboek uit Outgaarden van pastoor Diels (1914/19).

1982/69

De taal is gans het volk: *Hoegaarden, Outgaarden en Meldert op taalgebied doorheen de eeuwen*.

1983/72

Lijst van de beschikbare stambomen van Outgaarden (*Idem*), *het betreft de stamboomgegevens van de Outgaardense families, door pastoor Diels opgesteld tijdens de oorlogsjaren 14/18, met het oog op het – desgevallend- aanvragen van huwelijksdispensaties*.

A. Diels, *Stambomenboek van de Outgaardense families*, Outgaarden, s.d., 286 geschreven pag.

1984/76

La Esterella, *stamboomgegevens, verwant aan Steenweghen*.

1984/77

230 jaar geleden overleed H.J. Rega, *geboren in 1690, de beroemdste medicus aan de KULeuven, stammend uit Outgaardse families*.

1998/130 (34ste jaargang)

Dorpsleven te Outgaarden in de twintigste eeuw: Tentoonstelling Outgaarden- Oud gemeentehuis 21-22 en 23 november 1997 (Degeest Jan), *verslag en overzicht met fotomateriaal; achtereenvolgens werden het dorpsleven, het officiële Outgaarden, de verbouwingen aan de kerk (1844), de verenigingen en broederschappen en tenslotte de eerste wereldoorlog belicht*.

1999/137

De volkstelling van 1796 (vervolg), *beroepen te Altenaken, Hauthem, Hoksem, Bost, Spanuit, en een paar inwoners van Outgaarden; hou er rekening mee dat zo een volkstelling niet alleen zeer onvolledig was, maar ook niet altijd betrouwbaar*.

2007/167

De Outgaardse roots van La Esterella, stamboomuittreksel van Esther Lambrechts.

2007/169

Het verslag van Th.Tomsin over het weghalen van het stoffelijk overschot van de pastoor van Outgaarden.

2009/174

Outgaarden, de volkstelling van 1693 (Dr. P. Kempeneers)

2011/184 en 2011/185

De vierkantshoeve en haar bewonersuitbaters te Outgaarden.

2011/186

De Vierkants hoeven te Outgaarden en hun bewoners, de hoeve Lebegge.

2012/187

'Kroniek van Hoegaarden, Meldert en Outgaarden' van de pers (auteur Christian Hennuy)
De leerlingen in de lagere scholen van de dekenij Tienen voor het schooljaar 1843-1844: Outgaarden.

2014/196

De kronieken van Hoegaarden, Meldert en Outgaarden van C. Hennuy op het net en aangevuld.

2015/199

Wereldoorlog twee en slachtoffers te Meldert, Outgaarden en Hoegaarden.

2015/201

Ook de kinderen van Outgaarden kregen sandwiches en soep van hun gemeentebestuur.

2016/205

Een tentoonstelling 'Op zoek naar Utopia' en een boek over bier en jenevercultuur, beiden hebben heel wat te zien met Hoegaarden (en Outgaarden)

2017/208

Outgaarden onder Waalse invloed wordt pas in 1922 een volwaardige Vlaamse gemeente en parochie.

2017/209

Een boek over Outgaarden van dr. Paul Kempeneers

2018/211

Bij de tentoonstelling te Meldert in de S. Ermelindiskerk van 19 mei tot 3 juni 2018:

Hoegaarden, Outgaarden, Meldert, Hauthem, Hoksem.

2018/212

Hoegaarden/Meldert/Outgaarden, opgeroepen, vrijwilligers en gesneuvelden 1914-1918.

Niet zo eenvoudig om volledig te maken.

2018/213

Tweetalige herdenking van de oorlogsslachtoffers te Outgaarden op 30 mei 1920.

2019/214

De slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog te Hoegaarden, Meldert en Outgaarden.

Outgaarden ca. 1900 door de bril van pastoor Figeys.

2019/217

Klokkenpatrimonium in Hoegaarden (Jef L. TEUGELS & Werner WOUTERS): De klokken van Outgaarden.

2020/218

Voorstelling van 'Kroniek van Hoegaarden, Meldert, Outgaarden en Hoxem' van Christian Hennuy.

Overeenkomst tussen Zétrud-Lumay en Outgaarden over hun grondgebied (1716).

2021/222

Genieke en Outgaarden meer dan ooit verbonden dankzij het Moutgaarden Brewing Team.

2021/224

Wereldoorlog II : Vliegtuigcrashes – Outgaarden

L. De Wachter, *Repertorium der Vlaamse gouwen en gemeenten*, Antwerpen, 1942-57, 6 dln.

A. Diels, *Stambomenboek van de Outgaardense families*, Outgaarden, s.d., 286 geschreven pag.

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen, architectuur, dl 1: Provincie Brabant, arrondissement Leuven, Luik, 1971

J. De Borchgrave D'Altena, Notes pour servir à l'inventaire des oeuvres d'art du Brabant, in-Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles, XLIII/XLIV (1939/40)

C. Ceulemans en B. Geukens, *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen. Provincie Brabant. Kanton Tienen*, Brussel, 1980

J. Degeest (realisatie), *Outgaarden, Dorpsleven in de Twintigste eeuw*, Heemkundige Kring Museum 't Nieuwhuys, Hoegaarden, 1997

A. Diels en J. Degeest, *De eerste Wereldoorlog in Outgaarden*, Brochure uitgegeven door Museum 't Nieuwhuys naar aanleiding van de tentoonstelling..., Hoegaarden, 1998

A. Diels, *Bijdrage tot de geschiedenis van Outgaarden, getrokken uit het handschrift van E.H. Figeys, anno 1900, en uit de registers en archieven van EE.HH. De Leeuw en Van Meldert, pastoors deser parochie*, Outgaarden, s.d., 115 handgeschreven pag. (uitg. M. Dodion, 1965)

M. Maes, *De toponymie van Outgaarden*, Leuven, 1929 (onuitgegeven verhandeling)

P.C. Popp, *Atlas cadastral parcellaire de la Belgique, Province de Brabant, Commune de Zétrud-Lumay*, Brugge, s.d.

J. Tarlier en A. Wauters, *Géographie et histoire des communes belges, Canton de Tirlemont*, , Brussel, 1875 Heruitgave voor de gemeenten Hoegaarden, l'Ecluse, Meldert en Zétrud, door uitgeverij Ripova, Tienen, s.d

Retouradres
Billen Raymond
Kalverstraat 24
3320 HOEGAARDEN

Driemaandelijks tijdschrift P802006
Afgiftekantoor 9550 HERZELE
maart, april, mei 2022

Inhoud Alpaidis 58ste jaargang

nr. 226

1/2022

- Editoriaal: **Erfgoeddag 24 april in Mariadal**, met tentoonstelling 'Onderwijs' en wandeling in het domein.
- Ons archief krijgt vorm in de zaal Grand Cru op het gemeentehuis.
- Al is onze Hoegaardse 'ezel' niet de oudste, het confrérieboek van ons Genootschap der Apostelen begonnen in 1631 is wellicht het enige bewaarde in Europa. **Palmzondag valt dit jaar op 8 april 2022.**
- 'Ficta non durant' – 'leugens gedijen niet', over de Meldertse parochieregisters.
- Was dat vroeger ook al het Hoegaards bier?
- Het kanton Hoegaarden (1795-1800)
- Overzicht van de stempels bewaard in ons archief
- Bijnamen 10de vervolg en de veroordeling van 'Retten Cadul'
- Wat wij al publiceerden over Outgaarden.
- Wereldoorlog II : Vliegtuigcrashes – Nerm (Hoegaarden)

28

Het lidgeld bedraagt 20 euro/jaargang
Wie minimum 50 euro stort wordt steunend lid, met vermelding in ons tijdschrift

Ons rekeningnummer : BE23 3630 8110 6891 BIC begunstigde: BBRUBEBB

Bezoek ons ook op facebook

website: www.hoegaardserfgoed.be

Inlichtingen: Diane Nitelet, nitelet.di@telenet.be 0496/203 997
e-mail: raymondbillen52@gmail.com 016/767 186
e-mail: dodionm@hotmail.com

Bestuursleden Hoegaardse Heemkring: Hoegaards Erfgoed vzw
Georges Stienlet (voorzitter), Rik Cipers (ondervoorzitter)

Diane Nitelet, Wasily Pedjko, Bouthé Irène, Maurice Dodion, Chris Michel, Ann Raymaekers, Noel Verlaers, Raymond Billen.